

Даница Петровић

(Београд, 2. децембар 1945 – Београд, 20. август 2024)

Проф. др Даница Петровић, научни саветник у пензији, реномирани музиколог и педагог, преминула је у Београду, 20. августа 2024. године, оставивши за собом дубок траг на пољу проучавања и неговања наслеђа српске музичке прошлости. Целокупним радним веком везана за Музиколошки институт Српске академије наука и уметности, највећи допринос раду ове институције дала је проучавајући историју српске црквене музике. У дугогодишњој блиској сарадњи с многим институцијама културе и образовања, у сталном контакту с круговима најуже струке, али и с људима различитих професионалних опредељења, истрајно је преносила поруку о значају упознавања и поштовања сопствене прошлости, као основе за изградњу целовитог и постојаног идентитета.

Рођена је у Београду (1945), где је заокружила основно и средњошколско образовање. Велику наклоност према музици развила је овладавајући свирањем клавира, с врсним педагогом Мирославом Лили Петровић. Била је матурант Треће београдске гимназије (данас Гимназија „Свети Сава”) и теоретског и клавирског одсека Средње музичке школе „Јосип Славенски”. На Музичкој академији (данас Факултету музичке уметности у Београду) похађала је студије музикологије. Од свог првог ментора, проф. Стане Ђурић-Клајн, која ју је охрабрила за избор теме и пратила и подржала њен дипломски рад *Сведочанства о њушовањима њо Балканском њолуостирву од 15. до 18. века као извори за историју српске музике* (1970), примила је кључно музиколошко усмерење – фокус ка историјским изворима, који ће следити током читавог радног века. Одмах по дипломирању започела је рад у Музиколошком институту САНУ, у којем је, потом, прошла кроз сва научна звања, од приправника до научног саветника (1995).

Од почетка рада у Институту била је један од малобројних истраживача посвећених проучавању историје црквене музике, а најближа сарадница академика Димитрија Стефановића. Била је међу првим члановима Студијског хора Музиколошког института САНУ, основаног (1968) с циљем озвучења резултата тада актуелних музиколошко-византолошких истраживања. Учествојући у раду тог јединственог ансамбла, кроз живи звук и интерпретацију упознавала је средњовековну, византијску и српску

једногласну музику, као и репертоар хорске музике различитих традиција из периода XIX и XX века. У оквиру постдипломског усавршавања, знања је надограђивала у Оксфорду (1971), будући привилегована да обавља консултације с угледним стручњаком за област византијске музике, професором Егоном Велесом [Egon Wellesz]. У Немачкој, у Минхену, пратила је курсеве Ивана фон Гарднера [Johann von Gardner], експерта за руску црквену музику, а у Бојрону је примила и драгоцену стручну помоћ Мауруса Фафа [Maurus Pfaff], уваженог професора грегоријанике на Минхенском универзитету.

Докторску дисертацију *Осмогласник у музичкој традицији Јужних Словена* одбранила је на Одсеку за музикологију Филозофског факултета у Љубљани (1980), пред комисијом у којој су били академици Драготин Цветко (ментор), Димитрије Стефановић (коментор) и Димитрије Богдановић, проф. др Милош Велимировић (САД) и проф. др Јоже Сивец (Љубљана). У овој значајној студији приказан је систем осмогласја у црквеномузичким традицијама Истока и Запада и изложен је детаљан садржај Осмогласника и његов развој у византијским неумским рукописима од X до XV века, а сакупљени су и подаци значајни за историјат Осмогласника у јужнословенским земљама, почев од ћирилометодијевске традиције. У централном делу дисертације сабрани су и транскрибовани, до тада познати, хиландарски неумски рукописи Осмогласника из друге половине XVIII и с почетка XIX века, писани на црквенословенском језику, касновизантијском нотацијом. Анализа ових извора донела је изузетан допринос проучавању јужнословенске, али и грчке, касновизантијске музичке традиције. Упоредна проучавања хиландарских неумских рукописа XVIII века и старијих византијских извора омогућила су повезивање касновизантијске са средњовековном, византијском и српском музичком традицијом.

Предана фундаменталним истраживањима и архивском раду, др Даница Петровић тежила је даљем упознавању историјских токова српске музичке и културне историје и сагледавању континуитета српске духовне музике од средњег века до новијег доба. У многобројним архивима и библиотекама изучавала је ћирилске неумске рукописе од XV до XIX века, сведочанства о византијским основама српске црквене музике, а потом и она о многобројним утицајима које је наслеђе старе српске музике примало кроз векове. С посебном пажњом проучавала је поствизантијске грчко-српске и руско-српске везе, те историјат новије праксе традиционалног српског народног црквеног појања, или карловачког појања, у литургијској пракси Српске православне цркве присутног од краја XVIII века, све до данас.

Научноистраживачка делатност др Петровић била је нераскидиво повезана са самом музичком праксом. У последњим деценијама XX века, том специфичном периоду српске друштвенополитичке, културне и црквене историје, резултати њеног рада били су велики подстицај ревитализацији интересовања за област црквене музике и практична подршка учењу и неговању српског црквеног појања. Истраживањем заоставштина познатих и мање познатих мелографа, појаца, учитеља и композитора српског појања долазила је до важних података о историјату и претрајавању богослужбене музичке праксе, као и до извора који су могли унапредити савремене напоре око њеног упознавања, очувања и неговања. Седамдесетих и осамдесетих година, с академиком Димитријем Стефановићем обавила је низ теренских истраживања током којих су у српским манастирима широм тадашње Југославије, као и међу Србима у Мађарској, сачињени звучни снимци традиционалног појања. Данас ове изворе ослушкујемо као јединствена сведочанства о нитима континуитета и виталности поменутих праксе и у најтежим временима.

Као приређивач и уредник многобројних нотних издања, др Петровић допринела је унапређењу једногласног појања, као и хорске литургијске праксе, која је од последње деценије XX века у Српској цркви добила нови замах. Приредила је за штампу три књиге хармонизованих црквених песама (1994) на основу првих штампаних дела Корнелија Станковића (Беч, 1892–1894), а на основу дугогодишњег рада на изузетно обимној композиторовој заоставштини (Архив САНУ) покренула је и водила пројекат од капиталног значаја, припремајући прво критичко издање Станковићевих сабраних дела. Након првих томова световне музике (књ. 1 *Клавирска музика*, 2004; књ. 2 *Песме за ѿлас и клавир, мушки и мешовити хор*, 2007), под њеним уредништвом објављене су две књиге црквене музике (књ. 3 *Осмојласник*, 2014; књ. 5 *Празнично ѿјање*, 2023) и предвиђено је заокружење пројекта (објављивањем књ. 4 *Ойшиће и ѿриодно ѿјања* и књ. 6 *Једнојласних зайиса*). Први пут доступни широј јавности, најстарији записи и хармонизације српског традиционалног појања из Станковићевог пера имају потенцијал да значајно обогате хорски богослужбени репертоар, док истраживачима црквене музике остаје драгоцен материјал за проучавање историјских токова развоја српске појачке традиције.

Критичко издање записа српског појања др Петровић приредила је и за три књиге сабраних дела Стевана Мокрањца (*Осмојласник*, 1996, *Ойшиће и ѿриодно ѿјање*, *Празнично ѿјање* 1998). Лични допринос истраживању, редакцији и представљању заслуга истакнутих мелографа прошлости дала је и као уредник двају појачких зборника са записима једногласног

српског појања из пера угледног свештеника, учитеља и појца Ненада Барачког (1995, 2000), као и зборника са записима и хармонизацијама српског појања Тихомира Остојића (2010).

Књигу *Хиландарски књижевници у православном појању* осмислила је и приредила на српском и енглеском језику, уз иницијативу окупљања хорских певача (Студијског хора Музиколошког института САНУ и црквеног хора „Св. Стефан Дечански” из Новог Сада) и озвучавања свих песама снимцима на пратећем компакт-диску. За рад на овом издању била је добитница годишње награде за науку Вукове задужбине (1999).

У сарадњи са члановима Друштва за неговање традиција и развој Сремских Карловаца, др Даница Петровић основала је (1993) и као аутор програма водила преко четрдесет Летњих школа црквеног појања „Корнелију у спомен” у Сремским Карловцима и у другим местима у Србији, као и у Мађарској, у Сентандреји и Будимпешти. У тој јединственој матици више од хиљаду и пет стотина младих људи примало је знање о српском музичком, духовном и културном наслеђу, стасавало у хорске певаче, појце, осниваче и диригенте црквених хорова, музичке педагоге и истраживаче црквене музике. Предани ангажман и залог проф. Петровић изнедрио је и настављаче међу млађим генерацијама, те се Школа до данас одржава, континуирано окупљајући нове, младе музичаре жељне знања, садржајног дружења и заједничког напредовања.

У личности проф. др Данице Петровић велики број хорских диригентата и певача пронашао је професора и пријатеља, неформалног ментора, саветодавца, пажљивог слушаоца и критичара. Својим професионалним ауторитетом, љубављу према наслеђу прошлости и својом посвећеношћу, неподељену подршку пружала је нашим хорским ансамблима с најдужом традицијом – Панчевачком српском црквеном певачком друштву, Певачком друштву „Јединство” у Котору, Првом београдском певачком друштву (о чијој је 150-годишњици 2004. године приредила књигу и изложбу у Галерији САНУ), као и младим, новоосниваним црквеним и другим хорским ансамблима, чији су број и ентузијазам нарастали почев од краја двадесетог века, па до наших дана. Одржала је небројене уводне беседе на хорским и другим музичким свечаностима, рецензирала хорске пројекте, од концертних наступа, до звучних издања и монографија, била редован предавач на фестивалима духовне музике попут „Хорова међу фрескама”, „Панчевачких дана хорске музике”, фестивала у Новом Саду, Нишу и Котору.

Резултате научних истраживања саопштала је на многобројним националним и међународним научним скуповима у земљи и у иностранству (Велика Британија, Данска, Немачка, Холандија, Француска, Италија, Пољска, Аустрија, Мађарска, Румунија, Бугарска, Грчка, Финска, Русија,

САД), а мноштво студија објавила на српском, енглеском, немачком, француском, руском, бугарском и мађарском језику. Значајан допринос дала је и у пољу лексикографије, сарађујући као аутор прилога и члан редакције с водећим националним и иностраним енциклопедијама, лексиконима и речницима.

Афирмисана као један од најбољих зналаца српске црквене музике, била је уважени члан Међународног друштва за православну црквену музику у Јоенсуу (The International Society for Orthodox Church Music), Америчког друштва за византијску музику и химнологију (American Society of Byzantine Music and Hymnology), као и групе *Cantus Planus* у оквиру Међународног музиколошког друштва.

Педагошки рад проф. др Данице Петровић изнедрио је генерације дипломираних музиколога, магистара и доктора наука на Академији уметности у Новом Саду, на којој је предавала Историју националне музике (1993–2010), као и дипломираних црквених музичара, на Одсеку за црквену музику Музичке академије у Источном Сарајеву.

С непресакхлим личним ентузијазмом, љубављу према музици минулог доба, међу младима је успевала да подстакне истраживачки дух и радозналост за нове видике и савремене теме, промишљање прошлости, али и времена и услова у којима тренутно живимо, те потенцијала нашег садашњег односа према наслеђу. Учећи и сама од еминентних експерата за поље историје, историје књижевности и уметности, студенте и младе сараднике мотивисала је да стреме ка интердисциплинарним проучавањима основних области својих интересовања. Ерудитског образовања, била је пажљиви слушалац, читалац и рецензент. Систематичност и јасноћа израза красили су њен говор, као и писану реч.

У периоду од 2001. до 2013. године била је директор Музиколошког института САНУ. Међу многобројним научним пројектима којима је руководила издвајају се *Сабрана дела Корнелија Сџанковића, „Пробуђени архив” – музика српских композитора у фоноархиву Радио Београда, Католизација и дигитализација архивске грађе Музиколошког института САНУ*. Током дугогодишње блиске сарадње с Матицом српском, била је покретач и заменик главног и одговорног уредника *Зборника Матице српске за сценске уметности и музику*, руководила је пројектима *Српска црквена музика у 18. и 19. веку, Фундаментална истраживања српске музике 18. и 19. века и Музика са марина – допринос ошћој и музичкој култури и просвети*, у оквиру којих су објављене значајне научне студије и нотна издања.

С особитим еланом, своје знање и научне увиде преносила је широј публици, одржавши велики број популарних предавања у земљи и

иностранству, наступајући у медијима и приређујући циклусе телевизијских емисија о развоју српске црквене музике. Писала је и објављивала научно-популарне чланке и у листовима дневне и периодичне штампе (*Православље, Хришћанска мисао, Каленић, Банатски весник СПЦ, Полиџика, Дневник, Загужбина, Наша реч, Борба*), приказујући музику као нераскидиви део наше историје и свакодневице обичног човека, а подсећајући читаоце и на светосавске, хришћанске поруке о једноставности и радости живота.

За изузетне доприносе на пољу музикологије, али и за унапређење опште културе и просвете српског народа, у домаћим и ширим оквирима, била је одликована значајним наградама и признањима. Добитник је Повеље Града Сремских Карловаца за допринос на пољу музике, посебно за очување карловачког црквеног појања и ангажовање око рада Летње школе „Корнелију у спомен“ (1997). За активну сарадњу на *Руској православној енциклопедији* примила је Грамату Руског патријарха Алексеја II (2008), а Српска самоуправа у Будимпешти, Српски институт и Српски културни клуб доделили су јој Сретењску повељу за допринос јачању веза Срба у Мађарској са матичном Србијом (2021).

Једна од снажних духовних порука о суштини живљења – и смрти – сугерише да одласком с овог света собом носимо једино оно што смо током живота (другима) подарили. Генерације најближих сродника, блиских пријатеља, познаника и сарадника, представника угледних институција српске културе и просвете, свештенослужитеља, појаца, хориста и диригената, принели су, на опелу, своје уздарје уваженој и драгој проф. др Даници Петровић. У том дубоком духовном доживљају остаје најјачи траг и признање њене вишеструко испуњене животне и професионалне мисије, њеног одговора и дара Животу, којем нема краја.

Вјечнаја њамјати, драга Професорице.

Најаша Марјановић